

mnogomernoi konstrukcii / D. A. Leontiev // *Sovremennyi socioanaliz. Sbornik statei.* – M. : Progress, 1998. – S. 15–17.

10. Litvinova O. V. *Psychologuichni aspekty vsaemodyi pokolin yak istorychno ta kulturno zminyuvanogo yavyscha* / O. V. Litvinova // *Teoretychni i prykladni problemy psychologuii*, 2013. – № 1 (30). – S. 188–195.

11. *Mirovozzrencheskaya paradigma v filosofii: existencialny aspekt: monografiya* / pod red. P. Lelona. – M. : Izd-vo VGIPU, 2006. – 99 s.

12. Morozov Y. P. *Innovacionny management* / Morozov Y. P., Gavrilov F. I., Gorodnov A. G. – [2-e izd.]. – M. : YUNITI-DANA, 2003. – 471 s.

13. Rittser G. *Sovremennye sociologicheskie teorii.* – 5-e izd. – SPb. : Piter, 2002. – 688 s.

14. Sugrobova Y. Y. *Aksiologuichny konflikt tradytsy i novacy u sociokulturnomu prostori Ukrainy v suchasnykh umovakh polietnichnosti* / Y. Y. Sugrobova // *Zbirnyk naukovykh prats: naukovy zapusky Rivnenskogo derzhavnogo humanitarnogo universytetu*, 2011. – Vyp. 17. – S. 49–55.

15. Hantington S. *Stolknovenie civilizacii* / S. Hantington. – M. : OOO “Izdatelstvo AST”, 2003. – 603 s.

16. Shtompka P. *Sociologua socialnykh izmenenyi* / P. Shtompka. – M. : Aspekt Press, 1996. – 416 s.

Ромадькина В. С., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры психологии и социологии, Донецкий юридический институт МВД Украины (Украина, Донецк), vitalija.romadykina@gmail.com

Конфликт поколений: социально-философский аспект проблемы

Исследуются общие причины конфликтов между разными поколениями, которые постоянно влияют на социальные отношения в социуме и не могут быть полностью искоренены. Обоснована их небезопасность для существования и функционирования общества. Доказано, что сильное взаимное противодействие поколений может стать препятствием сохранения культурного наследия и замедлением его передачи из поколения в поколение.

Ключевые слова: конфликт, поколения, традиции, новации, родители, дети.

Romadykina V. S., associate professor, Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs (Ukraine, Donetsk), vitalija.romadykina@gmail.com

Inter-generational conflict: socio-philosophical aspect of the question

The paper concerns itself with the research of the common reasons of the inter-generational conflict which permanently influence on social relations in the society and can't be totally eradicated. The article gives reasons of their insecurity for the existence and the functioning of the society. It is proved, that the strong mutual resistance of the generations can be an obstacle for the cultural heritage conservation and the deceleration of its transmission from generation to generation.

Keywords: conflict, generations, traditions, novations, parents, children.

* * *

УДК 17.022.1.:165.

Сисак М. М.

аспірантка кафедри філософії та соціології,
Прикарпатський національний університет
ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ),
Trachukm@gmail.com

ГУМАНИЗМ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІСТИКИ

На основі етико-філософського аналізу ідей гуманізму в контексті глобалістики обґрунтовується висновок про необхідність вироблення нового підходу щодо інтерпретації даного феномену. Виокремлюються моделі осмислення гуманізму через теоретичний аналіз питань глобалізації глобальних процесів. Стверджується, що глобалізм так чи інакше передбачає певною мірою толерантність, яка забезпечує створення єдиної всесвітньої культури й власною філософією, засадничими принципами широкою перспективою. Мета статті полягає у системному аналізі та теоретичній реконструкції сучасних форм гуманізму в контексті глобалістики. При написанні статті були використані наступні методологічні підходи: історичний, проблемно-концептуальний, філософсько-антропологічний, культурологічний, структурно-функціональний. Одержані висновки статті полягають у наступному: еволюція ідеалів гуманізму має безпосереднє відношення до глобалістських дискурсів; теоретичне осмислення питань глобалізації і глобальних процесів в контексті питань гуманізму слід здійснювати, простежуючи трансформацію ідей модернізму в постмодернізм.

Ключові слова: гуманізм, гуманність, гуманістичні маніфести, модернізм, постмодернізм, неомодернізм, еволюційний гуманізм, глобалістика.

Серед багатьох проблем українського суспільства, породжених кризою моральної культури, релятивізацією цінностей, цікавим і значущим є аналіз сутності змісту та динаміки розвитку феномена гуманізму. На сучасному етапі творення етичної думки він пов'язується з особливостями світосприйняття людини, станом її душі, мотивацією вчинків та самосвідомістю.

Етико-філософський аналіз питань гуманізму в умовах глобалізації надає можливість обрати альтернативні шляхи розуміння особливостей трансформації моральної свідомості особистості. Адже морально-психологічна ситуація ХХІ ст., характеризується принципово новими факторами: глобальним інформаційним простором, приматом новітніх технологій, зміною традиційних форм формування особистісних цінностей, розмитістю чітких стандартів самовираження особистості і т.д., що як ніколи сприяє актуалізації розгляду окресленого кола питань.

Еволюція гуманізму, його дивергенція у напрямках між християнським гуманізмом і утопічним соціалізмом, індивідуалізмом, філософська громада знайшла відображення у роботах А. Швейцера, М. Хайдеггера, Л. Баткіна, А. Горфункель, М. Кагана, А. Лосєва, Б. Рібакова, І. Економцева та інших. Проблеми розвитку сучасного гуманізму і міжнародного гуманістичного руху знайшли широке висвітлення у фундаментальних теоретичних розробках, цілому ряді гуманістичних маніфестів та інших програмних документах. Глобальний гуманістичний рух і Гуманістичний інтернаціонал представлені такими філософами, дослідниками та керівниками: Дж. Дьюї, К. Ламонт, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс, П. Куртці, Валлерстайн, В. Кувакіні, Е. Азроянц та інші.

Мета полягає у системному аналізі та теоретичній реконструкції сучасних форм гуманізму в контексті глобалістики.

Осмислення гуманізму знаходить свою актуальність у дослідженнях сучасних глобальних процесів. Ініціатива подібного роду походить, переважно, від представників “гуманістичного крила” соціально-філософських досліджень. Заслуга в цьому напрямку належить у першу чергу теоретику гуманізму, академіку І. Фролову, який ще в 1970–1980-х рр. звернув увагу філософів на необхідність ретельного вивчення глобальних проблем сучасності. “Саме в 70 роках ХХ ст. приходиться відчуття-нагальної необхідності розвитку іншої філософії, яка б змогла вирішити ключові питання людства” [1, с. 347]. І. Фролов заклав початок становлення у нашій країні глобалістики та надав імпульс для розвитку ідей “нового гуманізму”. Через кілька десятиліть президент Російського гуманістичного суспільства В. Кувакін і В. Жукоцкий справедливо відзначали, що: “Вміння вільно орієнтуватися у актуальних проблемах сучасної гуманістики по-своєму важливе для фахівця у будь-якій області суспільної діяльності. Адже гуманістична проблематика формує ідейно-світоглядну основу всієї сучасної цивілізації ... А становлення глобального світу було б неможливе без активного функціонування законів етики та ідей світського гуманізму” [2, с. 5].

Існує надзвичайно велика кількість публікацій, які присвячені темам досліджень феномену гуманізму. На основі аналізу цілого пласту філософської літератури ми виявили, що сучасний гуманізм досить часто розглядається у контексті досліджень глобальних процесів.

Адже проблема еволюції його ідеалів має безпосереднє відношення до глобалістських дискурсів, оскільки “перші паростки” глобального світогляду з’явилися у епоху Відродження, коли сформувалися, з одного боку, ідеали гуманізму, а з іншого, – елементи раціонального світосприйняття, досвідченого природознавства, символом якого стала теза представника філософії Нового Часу Ф. Бекона “знання – це сила” (Knowledge is power).

Важливо відзначити, що більшість вітчизняних і зарубіжних авторів, які займаються розробкою проблем становлення світського (його цензують планетарним, раціональним) гуманізму (як його основи) гуманістичного світогляду ведуться в руслі ієгу гуманістичної парадигми, яка враховує глобальні трансформації сучасного світу. Так наприклад відомий американський вчений, президент Міжнародної академії гуманізму П. Куртц, вважає, що саме в ХХ ст. народжується його нова пост-постмодерністська парадигма. “Виникає новий гуманізм у основу якого закладений постіндустріальний дух та інформаційні революції, а також ті нові драматичні реалії земної цивілізації, в яких ми, члени єдиної людської родини, приймаємо участь...” [3, с. 13].

Саме тому виникає своєрідне передчуття необхідності формування “нового гуманізму”, який би ніс відповідальність за всі виклики науково-технічного прогресу, протистоянь світових соціальних систем і культурних світів Сходу і Заходу стало дозрівати в середині ХХ століття.

Розглянемо детальніше саме поняття “глобалізм” як предмет етико-соціального аналізу, адже саме воно формує засадничі принципи так званого “нового гуманізму”. Як відомо, терміни “глобальний” (від лат. Globus – куля, від франц. Global – всезагальний, узятий в цілому), “глобалізація”, “глобальні процеси”, “глобалізм”, “глобалістика”, отримали настільки стрімке поширення у 80–90-х рр. ХХ століття, що виходячи із семантичної позиції їх можна поставити в синонімічний ряд таких історично сформованих філософських категорій, як “єдине”, “загальне”. Серед найрізноманітніших тлумачень зазначених термінів, ми звернулись до одного із найяскравіших представників російської та слов’янської філософії І. Львіна. “Значення, глобалізм, глобалістика можна розуміти двояко: глобальний – сенс планетарний, що відноситься до земної кулі в цілому, і глобальний як всеохоплюючий, універсальний, загальний [5, с. 120].

Теоретичне осмислення питань глобалізації і глобальних процесів слід здійснювати, простежуючи трансформацію ідей модернізму в постмодернізм (а, відповідно слідує ідея представників “світського гуманізму”, – внапрямі до пост-постмодернізму). Цікавою видається позиція російського дослідника гуманізму А. Уткіна, який детально розглядає окреслене коло проблем за допомогою порівняння модернізму, антимодернізму, постмодернізму та неомодернізму. Так, у традиції модернізаційного підходу, основи якого сягають епохи Просвітництва глобалізація трактувалась як протиставлення традиційних суспільств Сходу модернізованим державам Заходу, а глобальні процеси як прометеєвський проєкт підкорення природи. Ми погоджуємось з міркуваннями науковця, адже ХХ ст. відзначилося багатьма драмами і трагедіями, одні з яких залишилися на периферії західної цивілізації, інші ж стали – подіями світового масштабу. Якщо аналізувати це століття, то, ма-

буть, головною його характеристикою слід визнати зміни. У жодному іншому історичному періоді світ і люди не змінювалися так радикально, як за минулих сто років. Раніше такі метаморфози не відбувалися навіть за декілька століть. В центрі цього калейдоскопу змін виявилася людина, яка змушена була на все це реагувати. В контексті сказаного, окрему увагу звернемо на складові стереотипу про Модерн: прогрес людства, всезагальність, універсальність буття, віра у раціональну прозорість світу.

Одним з перших у середині 70-х років виявив про кризу індустріалізму Е. Тоффлер. “Те, що ми спостерігаємо сьогодні – це загальна криза індустріалізму, криза, яка одночасно підриває нашу енергетичну базу, систему цінностей, сімейні структури, інститути, способи спілкування, почуття простору і часу, теорію пізнання та само, яке економіку. Те, що відбувається, ні більше ні менше як розкладання індустріальної цивілізації на нашій планеті” [7, с. 3]. Усвідомлення кризи індустріалізму супроводжувалося розширенням уявлень про індустріальне суспільство. Звернемося до думок теоретика постіндустріалізму Д. Белла, який стверджував, що термін: постіндустріальне суспільство доречний не тому, що пояснює нову соціальну форму буття, а тому, що означає певний якісний перехід суспільств.

Наступним етапом формування уявлень про глобалізм та новий гуманізм є неомодернізм. Він є вихідною логічною конструкцією глобалізму, в якому відроджуються сили західноєвропейських і американських учених та ідеологів знайти вихідні інтенції модернізму.

Однак слід звернути увагу на те, що в основному скептична позиція неомодернізму до ідеології глобалізації отримала достатньо багату планову та жорстке виявлення. Адже, саме в цей час питання глобалізації піддаються критиці за те, що вони все більш виразно постають як прояв корпоративної сили світового капіталізму. Негативний відгук отримало применшення ролі національних держав і релігійних цінностей у політиці глобалізму. По-третє, скептиків цілком аргументовано невлаштовує так званий “американський глобалізм”, у основі якого лежить ідея однополярного світу. В контексті таких міркувань оригінальною видається позиція німецького філософа В. Шубарта, який у книзі “Європа і душа Сходу” здійснив порівняння російської і європейської культури, ментальності та гуманістичної складової.

В даному випадку мова йде про ті глибинні витoki гуманізму, які формуються з надр італійського Відродження (гуманізм – індивідуалізм) та його сучасне американське трактування (гуманізм – колективізм). Більш того, ці ж джерела гуманізму надають певний характер розвитку ідеології і реалізації у соціальній дійсності варіантів глобалізму – західного, однополюсного (вершина індивідуалізму) і східного, багатопольного (втілення колективізму). Зрозуміло, що це виглядає дуже схематично, адже варіанти гуманізму “породжують” різні версії розуміння глобалізму, проте подібна логічна конструкція, на наш погляд, надає можливість наповнити філософію глобалізму новим змістом. Інакше кажучи, ми можемо здійснити історичну інверсію стосовно гуманізму епохи Відродження у його становленні і розвитку аж до утвердження ідеї сучасного розуміння нового гуманізму.

У зв'язку з такою інтерпретацією проблем глобалізму, нового гуманізму вважаємо насамперед за потрібне проаналізувати статтю "Філософія і призначення ЮНЕСКО", першого генерального директора ЮНЕСКО Дж. Хакслі, який пов'язував виникнення нового гуманізму не тільки в розрізі дилеми індивідуалізм–колективізм, а й у творенні сучасної науки. "Світ практичноєдиний, ілюдські потреби динамовбудь-якомуїгорегіоні. Адже вони зводяться до того, щоб розуміти, оволодіти, насолодитись світом" [8, с. 166].

Опираючись на міркування філософа Дж. Хакслі ставить питання людини та її майбутнього. Традиційно гуманізм на всіх своїх етапах ідейного розвитку співвідносить себе, як відзначає у роботі "Лист про гуманізм" М. Хайдеггер, з "латинським гуманізмом", який визнає цінність людини як особистості, її право на свободу, щастя, розвиток та прояв своїх можливостей, вважаючи благо індивіда критерієм оцінки соціальних інститутів, а принципи рівності, справедливості, людяності бажаною нормою відносин між людьми. Однак, новий гуманізм, який затверджується у контексті глобальної проблематики, апелює не до сьогодення, а до проблем, які постануть у майбутньому. Ідейні підстави такого розгляду формуються на основі соціального утопізму, а тому змістовно він реалізовується через процес становлення соціально-етичних суспільних стосунків, що зумовило переміщення проблем людини в центр філософських питань глобалістики. "Сьогодні глобалістика активно звертається до проблем людини та осмислення гуманістичних цінностей, поняття гуманізму, адже це найважливіші її компоненти" [10, с. 183]. Першою і цілком природною реакцією на необхідність осмислення проблем глобалістики, в контексті "людського виміру" стала популяризація нігілістичних поглядів щодо питань людини, які отримали досить широке поширення у останні десятиліття ХХ століття. Так, на сторінках англійського журналу "Philosophy" на початку 80-х р. велася дискусія про те, чи дійсно зникнення індивідів з лиця Землі є небажаним явищем і який саме критерій дозволяє стверджувати, що відома вченим форма життя не є помилковою. У одній із своїх статей дослідник глобалістики Дж. Леслі зізнається, що природа без людини навіть без найпростіших форм життя почувала себе б набагато краще [11, с. 330]. В свою чергу Р. Фалк в загалі висловлює сумнів у тому, що людина в повній мірі відбулася як один із представників живих істот. Зрозуміло, що ці, як і багато інших песимістичних висловлювань стали реакцією усвідомлення тих досягнень науки і техніки, які в своєму нерациональному використанні можуть призвести до знищення усього живого на Землі.

Ще один погляд на осмислення проблем глобалістики та сучасного гуманізму висловили члени Римського клубу. Залишаючи осторонь весь комплекс питань, які стосуються розвитку науки та техніки звернемось до того, яку еволюцію зазнали погляди представників Римського клубу щодо зазначеної тематики.

Друга доповідь Римському клубу, підготовлена й опублікована в 1974 р. М. Месаровичем і Е. Пестелем "Людство на роздоріжжі" стала новим етапом у розмінні нового гуманізму і глобалізму. В основу цієї роботи була покладена концепція: "Органічного росту, тобто процесу структурної диференціації світової системи" за аналогією з розвитком організму, при якому спостеріга-

ється як спеціалізація різних частин органічної системи, та їх функціональна взаємозалежність" [12, с. 40]. Автори концепції "органічного росту" стверджують, що в майбутньому історія стане концентрувати свою увагу не на окремій особистості або класі, як це було характерно для минулого, а на використанні ресурсів для виживання людського роду в цілому. На рівні індивідуальних цінностей і відносин для глобальної етики велику роль відіграє, на думку Месаровича і Пестеля, реалізація таких положень як: розвиток такого відношення до природи, яке було б засноване на гармонії, коеволюції; створення нової гуманістичної екологічної етики; надання можливості розвивати почуття ідентифікації себе з майбутніми поколіннями бути готовими відмовитися від власних згубних бажань.

Ці та ряд інших доповідей Римському клубу мають чітко виражений гуманістичний контекст, адже такого роду доповіді привертають увагу світової громадськості, міжнародних організацій, урядів. Однак, особливу зацікавленість викликає робота італійського вченого А. Печчеї "Людські якості" де автор у сьомій главі – "Людська революція", розглядає та надає своє розуміння нового гуманізму, який він визначає як "революційний гуманізм".

Щоправда, гуманізм у нього виключає усю гаму соціальних відносин, що формують людину як особистість, її сутнісні визначення та гуманістичні орієнтири. "Людина, волею–неволею змушена визнати, що ключ до порятунку закладений в ній самій, в її власній внутрішній трансформації". По суті справи, тут відтворюється той самий принцип антропоцентризму та одна з його соціальних форм – індивідуалізм, який зародилися ще в італійському Відродженні. Логічні побудови Печчеї виглядають вельми переконливо і оптимістично: "Тільки новий гуманізм, здатний здійснити якісні зміни в людині, підняти її якості та можливості до максимального рівня. Новий, революційний гуманізм здатний забезпечити відновлення культурної гармонії людини, а через неї – рівновагу і здоров'я всієї людської системи людина – суспільство – техніка, яка разом з природою утворює глобальну систему". На думку науковця, такий гуманізм характеризує трьома ключовими аспектами: любов'ю до справедливості, почуттям глобальності, і нетерпимість до насильства. В подальшому автор цілком обґрунтовано заявляє: "Якщо ми хочемо відчувати глобальність усього суцього на світі, то в центрі цього повинна постати цілісна людська особистість і її можливості". Ми цілком погоджуємось з висловленими міркуваннями А. Печчеї, адже гуманістичне начало виступає стрижневим принципом будь якої інтерпретації ідей глобалістики.

Однак, залишається тільки вирішити проблему, як новий гуманізм зможе реально втілити в життя такі якісні зміни людини? І чи збереже людство людяність? Розглядаючи окреслене коло питань, ми повинні чітко розуміти що гуманізм в даному випадку розглядається у якості норми людської солідарності та є формулою загального благополуччя. Важливо відзначити, що ми в першу чергу наголошуємо на необхідності подолання розбіжностей між Північчю і Півднем, Заходом та Сходом на основі визнання загальних етичних принципів.

В контексті таких міркувань зберігає свою актуальність марксистська модель реального гуманізму.

Адже реальний гуманізм філософії марксизму ґрунтується на ідеї інтернаціональної спільності людства. Так, ще в 1845 р. Ф. Енгельс у роботі “Становище робітничого класу в Англії” писав, що за своїм принципом комунізм стоїть вище ніж ворожнечі між буржуазією і пролетаріатом; він визнає лише їхнє історичне значення для становлення нашого сьогодення. Поки ця ворожнеча існує, комунізм розглядає озлоблення пролетаріату проти своїх поневолювачів як необхідність. Однак комунізм іде подалі від цього озлоблення, бо він є справою не одних тільки робітників, а всього людства. Ми намірено процитували саме цю цитату для того, щоб звернути вашу увагу на хід міркувань Ф. Енгельса: в теоретичному плані, думки філософа видаються абстрактними, адже ідея визволення всього людства привела до творення утопічного безкласового комуністичного суспільства. Однак при використанні конкретно-історичного методу ідея має можливість реалізуватися зусиллями прогресивного соціального класу. Саме тому реальний гуманізм має завжди історично конкретний характер, хоча за своєю суттю він як ідеал людяності повністю відповідає постулатам комунізму як справи всього людства. Недарма М. Хайдеггер, розмірковуючи над питаннями долі світу, новосвропейської людини висловив досить оригінально охарактеризував постать Маркса: “Маркс, осмислюючи відчуження, проникає в сутнісний вимір історії, тому марксистський погляд на історію перевершує іншу історіографію” [13, с. 56]. Певні ідеї марксистської філософії можна розглядати, як істотні підстави для методологічної побудови глобалістики, яка визнає і органічно включає в себе численні висновки науки і гуманістичні прозріння філософських шкіл та їх різноманітних напрямів, що виникли протягом ХХ в. Разом з тим слід визнати, що марксистський гуманізм, який визначається як новий, що прийшов на зміну старому, буржуазному, і як реальний, який має практичний, дієвий характер, втілюється в соціалістичний гуманізм у нашій країні. Це був той соціалістичний гуманізм, який, в силу ще не остаточного подолання відчуження праці і відчуження людини, не може ще розглядатися як “позитивний гуманізм”.

Список використаних джерел

1. Фролов И. Т. О человеке и гуманизме: Работы разных лет / И. Т. Фролов. – М., 1989. – 560с.
2. Кувакін В. А., Жукоцкий В. Д. Почему необходим учебный курс “Основы современного гуманизма”? / В. А. Кувакін., В. Д. Жукоцкий // Здравый смысл. – М., 2005. – № 4 (37). – С. 5.
3. Курц П. Гуманизм и скептицизм – парадигмы культуры третьего тысячелетия / П. Курц // Здравый смысл. – М., 2000. – № 17. – С. 13.
4. Рабиндранат Тагор. Собрание сочинений / под ред. Е. Быковой, А. Гнатюка–Данильчука, В. Новиковой. – М.: Государственное издательство художественной литературы, 1961. – Т.1. – 580 с.
5. Ильин И. В. Глобалистика в контексте политических процессов / И. В. Ильин / М.: Изд-во Московского университета, 2010. – 147 с.
6. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества / И. Г. Гердер пер. с нем. и примеч. А. В. Михайлова. – М.: Наука, 1997. – 703с.
7. Toffler A. The Eco-Spasm Report. – N. Y., 1975.
8. Хаксли Дж. Ключ к будущему – гуманизм / Дж. Хаксли // Диалоги. – М., 1975. – С. 165–166.
9. Леви–Стросс К. Социальные науки – это гуманизм / К. Леви–Стросс // Вопросы философии. – М., 2010. – № 8. – С. 110–111.
10. Jeslie J. Why not life become extinct? // Philosophy. – L., 1983. – Vol. 58. – № 225. – P. 329–338.

11. Falk R. The End of world Order: Essays on normative international Relations. – N. Y. – J., 1983.
12. Mesaroic M., Pestel E. Mankind at the Turning Point/ The Second Report to the Club of Rome. – N. Y., 1974.

13. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме // Проблема человека в западной философии / под ред. П. С. Гуревича. – М., 1988.

References

1. Frolov I. T. O cheloveke i gumanizme: Raboty raznyh let / I. T. Frolov. – M., 1989. – 560 s.
2. Kuvakin V. A., Zhukockij V. D. Pochemu neobhodim uchebnyj kurs “Osnovy sovremennogo gumanizma”? / V. A. Kuvakin., V. D. Zhukockij // Zdravyy smysl. – M., 2005. – № 4 (37). – S. 5.
3. Kurc P. Gumanizm i skepticizm – paradigmy kul'tury tret'ego tysyacheletija / P. Kurc // Zdravyy smysl. – M., 2000. – № 17. – S. 13.
4. Rabindranat Tagor. Sobranie sochinenij / Pod red. E. Bykovej, A. Gnatjuka–Danil'chuka, V. Novikovej. – M.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo hudozhestvennoj literatury, 1961. – T. 1. – 580 s.
5. Il'in I. V. Globalistika v kontekste politicheskikh processov / I. V. Il'in / M.: Izd-vo Moskovskogo universiteta, 2010. – 147 s.
6. Gerder I. G. Idei k filosofii istorii chelovechestva / I. G. Gerder per. s nem. i primech. A. V. Mihajlova. – M.: Nauka, 1997. – 703 s.
7. Toffler A. The Eco-Spasm Report. – N. Y., 1975.
8. Haksli Dzh. Kljuch k budushhemu – gumanizm / Dzh. Haksli // Dialogi. – M., 1975. – S. 165–166.
9. Levi–Stross K. Social'nye nauki – jeto gumanizm / K. Levi–Stross // Voprosy filosofii. – M., 2010. – № 8. – S. 110–111.
10. Jeslie J. Why not life become extinct? // Philosophy. – L., 1983. – Vol. 58. – № 225. – P. 329–338.
11. Falk R. The End of world Order: Essays on normative international Relations. – N. Y. – J., 1983.
12. Mesaroic M., Pestel E. Mankind at the Turning Point/ The Second Report to the Club of Rome. – N. Y., 1974.
13. Hajdegger M. Pis'mo o gumanizme // Problema cheloveka v zapadnoj filosofii / Pod red. P. S. Gurevicha. – M., 1988.

Сисак М. Н., аспірантка кафедри філософії та соціології, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника (Україна, Івано-Франківськ), Trachukm@gmail.com

Гуманізм в контексті глобалістики

На основі етико-філософського аналізу ідей гуманізму в контексті глобалістики обґрунтовується висновок про необхідність виробки нового підходу до інтерпретації даного феномена. Виділяються моделі осмислення гуманізму через теоретичний аналіз питань глобалізації та глобальних процесів. Утверджується, що глобалізм так чи інакше передбачає певну міру ідеологічної толерантності, яка забезпечує створення єдиної всесвітньої культури з її власною філософією, основоположними принципами та широкою перспективою. Мета статті заключається в системному аналізі та теоретичній реконструкції сучасних форм гуманізму в контексті глобалістики. При написанні статті були використані наступні методологічні підходи для фундаментального аналізу означеного кола питань: історичний, проблемно-концептуальний, філософсько-антропологічний, культурологічний, структурно-функціональний. Отримані висновки статті заключаються в наступному: еволюція ідеалів гуманізму має безпосереднє відношення до глобалістичного дискурсу; теоретичне осмислення питань глобалізації та глобальних процесів в контексті гуманізму слід здійснювати, прослідковуючи трансформацію ідей модернізму в постмодернізм.

Ключові слова: гуманізм, гуманність, гуманістичні маніфести, модернізм, постмодернізм, неомодернізм, еволюційний гуманізм, глобалістика.

Sysak M. M., Postgraduate the Department of philosophy and sociology Precarpathian National University of Vasyl Stefanyk (Ukraine, Ivano-Frankovsk), Trachukm@gmail.com

Humanism in the context of globalization

On the basis of ethical and philosophical analysis of humanistic ideas in the context of globalization a conclusion about the need for a new approach interpretation of this phenomenon justified in the article. Models of humanity's understanding through the theoretical analysis of globalization and global processes. It is alleged that globalism one way or another involves some degree of ideological tolerance, which provides the creation of a single world culture with its own philosophy, basic principles and broad prospect. The purpose of the article is the system analysis and theoretical reconstruction of modern forms of humanism in the context of globalization. When writing the article the following methodological approaches to fundamental analysis of indicated range of topics were used: historical, problem-conceptual, philosophical, anthropological, cultural, structural and functional. The obtained conclusions of the article are as follows: the evolution of the ideals of humanism is directly related to the globalistic discourses, theoretical reflection on globalization and global processes on issues of humanity should be done by tracing the transformation of ideas into modernism postmodernism.

Keywords: humanism, humanity, humanistic manifestos, modernism, postmodernism, neomodernism, evolutionary humanism, globalization.

* * *

УДК 130.2:168.522

Скопіна С. А.
асистентка кафедри прикладної філософії
та теології, Східноукраїнський національний
університет ім. Володимира Даля
(Україна, Луганськ), kshemam@mail.ru

СВІТСЬКИЙ ОБРАЗ ЛЮДИНИ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ В ЛІТУРГІЙНІЙ МУЗИЦІ

Музика здатна як створювати, так і руйнувати, впливаючи на людську душу в якій є все. Людина богоподібна, вона нескінчена по своїй душі, і все в ній можна викликати: і піднесене відчуття і низькість. Музика в цьому сенсі має колосальне значення для виховання і самовиховання людини. А літургійна музика – це живий голос живої традиції, здатний підтримувати в суспільстві високе положення моральності, культури і взаємозв'язку з духовністю.

Робиться спроба філософського аналізу світського образу людини і її взаємозв'язку з музичним мистецтвом церковного богослужіння. Аналізується взаємодія музики і літератури, які одночасно впливають на людину через емоції є потужним засобом впливу на духовний світ людини. Характеризується творчість сучасних композиторів, які вибудовують модель гармонії у сьогоденні, переосмислюючи минуле мистецтво крізь призму сучасної свідомості. Проведено аналіз цінностей, які зможуть викликати богословський інтерес і відродити літургійну свідомість сучасної людини.

Ключові слова: світський образ, людина, музика, церков, літургія, слово, поезія, свідомість, душа, духовність.

У цивілізації існують історичні проблеми і глибокі невизначеності відносно світського і релігійного поглядів на музично–духовну складову природи людської особи і драматичних поворотів історії. Релігійно–антропологічний підхід сприяв тому, що людина зуміла гранично виразити і виявити себе волею Господа. Метою такого підходу є прагнення звільнитися від часових відхилень і драматичних поворотів історії. Світський антропологічний підхід тісно пов'язаний з історичним розвитком і постійно змінною історичною діалектикою, у світському культурному просторі проблема духовності людини виходить з дій самої людини. В цьому відношенні світський образ сучасної людини в музиці формується під впливом історичних творів, тобто людських, як авторитетних джерел. Людство характеризується тим, що само створює духовно–музичні цінності, які не виходять за рамки конкретного періоду часу і створені людиною за час її життя на цьому світі. Останнім часом у сфері суспільної свідомості виникло бажання оживити духовну сторону своєї культурної спадщини і підтвердити, що вона має своє слово, своє вираження для представлення свого власного розуміння зв'язку людської природи в часі з вічністю. Більш того, релігійне коріння культури, зокрема музичної, повинне розглядатися як смисловий центр, який приводить в рух життя, а само поняття “життя” сходиться до Бога, до Творця всесвіту. Божественний зв'язок людини з часом і вічністю розкривається через поетичне слово і сакральну музику.

При всій могутності своїх можливостей музика у всі часи вчилася у поезії. Якщо уважно вслухатися в звучання музичного твору, навіть чисто інструментального, можна розрізнити фрази і речення, вигуки і зітхання – все те, що є приналежністю людської мови. Поезія і музика завжди нерозривно пов'язані. Так свою ритмічну організацію і музичну термінологію: співзвуччя, гармонію, інтонацію, поезія узяла в музики: “слово співає,

а музика сповіщає” (М. Лосський). І література, і музика впливають на людину через емоції, а якщо при цьому ще і відбувається спілкування людини з Богом, то союз цей є потужним засобом впливу на духовний світ людини. Така єдність слова і музики відбувається у співах головного богослужіння Православної церкви – Божественній літургії. Виражаючи піднесену духовність, якою сповнюється релігія, і завдяки художній дії, ці музичні твори отримали додатковий чинник впливу на духовний світ людини. У богослужінні музика наділяється божественною енергією, силою архетипу і набуває значення сакрального символу. Музика запрошує людину в горній світ, при цьому вона повинна відповідати тому, до чого запрошує людину. Якщо людина міняється в Літургії, то вона інакше бачить себе і світ і тому літургійні співи – критерій плідності таїнств. Музика повинна стати тією реальністю, яка перетворює натовп на єдину спільноту.

Слово “літургія” в перекладі з грецької – всенародна справа, суспільне служіння, головна подія, довкола якої розвивалося життя людини. З ним асоціюється явище “ангелоподібного” співу”, який проникає в духовну сутність людини. Незважаючи на те, що література і музика істотно зв'язані між собою, їх взаємодія завжди була складною, особливо в періоди зміни культур в історії. Коли говорять про ті або інші історичні епохи, мають на увазі лише умовне розділення безперервного процесу історії на якісь певні відрізки. Ці історичні фрагменти визначаються на підставі якихось значимих відмінностей між ними, що встановлюються шляхом акцентування уваги на якихось їх виділених ознаках. Якби не було таких відмінностей, ділити історію на епохи не мало б сенсу. Ідея періодизації історії впливає з факту несхожості одного відрізка часу з іншим за сукупністю ознак, і бажання якось систематизувати ці відмінності. Підстави для такої періодизації можуть бути різними, узятими з різних сфер життя. Своєрідну теорію людської історії як послідовної зміни цивілізацій запропонував П. А. Сорокін. Соціокультурою він називає “той суперорганічний світ, той новий всесвіт, створений людиною” [14, с. 38]. П. Сорокін говорить про те, що в будь–якому суспільстві існує характерна система цінностей, яка є “регулювальником людської діяльності, від неї залежать думка, творчість і вірування індивідів кожного суспільства” [14, с. 38]. Також Сорокін вважає, що через “приховані в свідомості індивідів культурні якості (значення, норми, цінності)” [14, с. 38] можна виявити тривалі культурні цінності людства. Таким чином, немає нічого дивного в тому, що сьогодні виникають правомірні питання: яка наша літургійна спадщина? Надихає і чи залучає людину сьогодні церковне Богослужіння? Як розвивається церковна музика, і яке значення вона має для сучасної людини?

Основний напрям сучасної літургійної музики полягає в “дусі”. Закономірність староруської церковної музики, яка була виключно монодичною, випливала з ідеї ангелоподібного співу. У тексті Літургії сказано: “І даждь нам єдиними устами і єдиним серцем славити и воспевати пречестное и великолепное имя Твое!”. У церковному співі переважало сакральне начало, а з появою багатоголосого партесного співу прийшло начало естетичне. У жодному разі не можна заперечувати високої художньої цінності григоріанського хоралу, зба-